PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ПРИВАТНЕ ПРАВО І ПІДПРИЄМНИЦТВО

Збірник наукових праць

Випуск 9

КИЇВ 2010

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

УДК 346.26 (477) (082)
ББК 67.9 (Укр) 404 я 43
П 75

Щорічний юридичний збірник наукових праць видається з 1999 р.

Засновник:
Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва Академії правових наук України

Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць. Вип.9, 2010 р. / Редкол.: Крупчан О. Д. (гол. ред.) та ін. – К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва Академії правових наук України, 2010. – 180 с.

Всебічно аналізуються та узагальнюються теоретико-методологічні підходи до розуміння приватного права в умовах правової держави, розкриваються актуальні питання цивільного права та цивільного процесу. Значна увага приділяється питанням розвитку договірних правовідносин, розглядаються проблеми сучасного житлового права. Досліджуються актуальні проблеми господарського права. Суттєва увага приділяється проблемам міжнародного приватного права.

Для вчених-правознавців, викладачів, докторантів, працівників державної влади та місцевого самоврядування, усіх, хто цікавиться розвитком наукової думки в юридичній галузі.

Рекомендовано до друку вченою радою
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва АПрН України
(протокол № 1 від 27 січня 2010 р.)

Редакційна колегія:
О. Д. Крупчан **(головний редактор),**
М. К. Галянтич **(заст. гол. редактора),** *О. В. Дзера, А. С. Довгерт,*
В. А. Васильєва, О. М. Вінник, І. М. Кучеренко, В. В. Комаров,
В. В. Костицький, Н. С. Кузнєцова, В. В. Луць, В. М. Махінчук,
Н. М. Мироненко, Р. А. Майданик, Я. М. Шевченко,
В. С. Щербина, І. А. Янчук

Постановою президії ВАК від 14 жовтня 2009 року № 1-05/4 збірник наукових праць «Приватне право і підприємництво» Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва Академії правових наук України внесено до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва АПрН України забороняється.

За достовірність інформації, що міститься в друкованих матеріалах, несуть відповідальність автори.

Надруковані в інших виданнях матеріали до розгляду не приймаються.

У передрукованих публікаціях посилання на «Приватне право і підприємництво» обов'язкове.

Адреса редколегії: 01042, Київ, вул. М. Раєвського, 23-А.
www.ndippp.gov.ua ndippp@adamant.net

© Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва АПрН України, 2010
© Автори статей

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Книга М. Визначення сутності примусових заходів медичного ...теру // Юридична Україна.— 2008. — № 3. — С. 85 – 90.

13. *Петриченко О.* Накормить голодающего ... Решить непросто // Юридическая практика. — 2008. ...

The subject of article is the problem of legal protectation of human dignity in the context of medical intervention. It is proved, that the patient's human dignity is realized, first of all, through the normative construction of informed consent to medical intervention.

Предметом статьи является проблема правовой охраны достоинства человека в условиях медицинского вмешательства. Актуализована необходимость разработки правового механизма для решения ценностных коллизий, возникающих в специфических условиях применения принудительных мер медицинского характера.

ЗМІСТ ЦИВІЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Зозуляк О. І.,

здобувач відділу проблем приватного права
НДІ приватного права і підприємництва АПрН України

В статті досліджуються теоретико-правові проблеми, пов'язані із визначенням змісту цивільної правосуб'єктності юридичної особи. На основі аналізу норм сучасного цивільного законодавства автор доходить висновку, що цивільна правосуб'єктність юридичної особи носить приватноправовий характер, у зміст якої входить широкий спектр не тільки майнових, а й особистих майнових прав.

Ключові слова: юридична особа, цивільна правосуб'єктність юридичної особи, цивільні права та обов'язки юридичної особи.

Нещодавньою кодифікацією цивільного законодавства суттєво реформовано більшість цивільно-правових інститутів, зокрема, інститут юридичної особи. Цей інститут завжди виступав центральною фігурою цивілістики, а до вивчення феномена юридичної особи як надскладної категорії прикуто увагу переважної більшості вчених-цивілістів.

Актуальним залишається питання щодо розкриття змісту цивільної правосуб'єктності юридичної особи, тобто визначення сукупності тих прав та обов'язків, які можуть належати їй як суб'єкту цивільного права, що й становитиме мету цієї статті.

Сучасний український законодавець закріплює за юридичними особами досить широкий спектр цивільних прав та обов'язків, а з огляду на економічні процеси та зростання ролі останніх у цивільному обороті такий підхід законодавця видається цілком виправданим та очевидним. Спробуємо проаналізувати, якими ж цивільними правами та обов'язками наділяється юридична особа.

По-перше, вона виступає суб'єктом речових прав, передбачених законом. І хоча на відміну від радянського законодавця, який майнову відокремленість юридичної особи виводив як окрему її ознаку, у сучасному легальному визначенні поняття «юридична особа» відсутня така ознака як майнова відокремленість. Разом з тим аналіз інших статей Цивільного кодексу (далі – ЦК) України приводить нас до висновку, що юридична особа все-таки є майново відокремленою. Так, відповідно до ч. 2 ст. 96 ЦК України юридична особа відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним їй майном. Отже, передумовою самостійної відповідальності юридичної особи є наявність у неї відокремленого майна. Норми, присвячені визначенню майнової основи господарювання, зосереджені у розділі ІІІ Господарського кодексу (далі – ГК) України із однойменною назвою. Згідно із ч. 1 ст. 133 ГК України основу правового режиму майна суб'єктів господарювання становлять право власності та інші речові права – право господарського відання (закріплюється за державними комерційними та комунальними комерційними підприємствами) та право оперативного управління (майно на даному правовому режимі закріплюється за казенними та комунальними некомерційними підприємствами).

Таким чином, вступаючи у цивільно-правові відносини майнового характеру, юридичні особи не тільки мають право, а й зобов'язані володіти відокремленим майном. І тому тут варто погодитись із В. А. Семеусовим, який вважає, що зміст цивільної правоздатності юридичної особи визначається її майновою правоздатністю [1, с. 90].

По-друге, в умовах економічної багатоманітності і розвитку підприємництва помітно зростає роль правочинів у житті юридичних осіб. Якщо раніше в більшості випадків межі можливої поведінки юридичних осіб визначалися приписами законодавства і положеннями управлінських актів, то тепер їхня самостійність значною мірою зросла, що, у свою чергу, веде до збільшення кількості договірних зобов'язань, учасником яких виступає юридична особа.

Таким чином, зміст цивільної правосуб'єктності юридичних осіб немислимий без такого його елемента, як правочиноздатність. Правочиноздатність юридичної особи можна розглядати як можливість вчиняти правомірні дії, спрямовані на виникнення, зміну чи припинення її цивільних прав та обов'язків. А з огляду на правочинну природу договору, яка підтверджується ч. 2 ст. 202 ЦК України, можна говорити і про договороздатність юридичної особи як видове поняття стосовно її правочиноздатності.

На думку В. С. Мілаш, договірну правоздатність слід розглядати не як абстрактну можливість бути стороною договору, а гарантовану законом (тобто реальну) можливість вступати в певні договірні відносини як однією із сторін [2, с. 103].

ЦК України містить низку обмежень щодо участі юридичних осіб у різного роду договірних моделях. І цілком правильно, адже договороздатність юридичної особи не охоплює можливості укладати договори, спрямовані на набуття або реалізацію тих цивільних прав і обов'язків, що можуть належати лише фізичній особі. Так, тільки фізична особа може бути відчужувачем в договорі довічного утримання (ст. 746), замовником у договорі побутового підряду (ст. 865), пасажиром у договорі перевезення

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

поширення інформації є вільним. Разом з тим реалізація права на інформацію не повинна порушувати права, свободи та інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб. Юридична особа наділяється правом на комерційну таємницю. В юридичній літературі комерційну таємницю розуміють як науково-технічну, технологічну, комерційну, організаційну та іншу інформацію, що використовується в економічній діяльності, яка має реальну потенційну комерційну цінність в силу її невідомості третім особам, котрі могли б отримати вигоду від її розголошення чи використання, до якої немає вільного доступу на законних підставах і щодо якої здійснюються заходи охорони, відповідні її цінності [8, с. 78–82].

Відповідно до ст. 36 ГК України відомості, пов'язані із технологією, управлінням, фінансовою та іншою діяльністю суб'єкта господарювання, що не є державною таємницею, розголошення яких може завдати шкоди інтересам суб'єкта господарювання, можуть бути визнані його комерційною таємницею. А у ч. 2 ст. 505 ЦК України визначено, що комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці.

Разом з тим цивільним законодавством не визначається правовий режим комерційної таємниці, порядок віднесення інформації до такої таємниці, порядок доступу до неї тощо. На сьогодні існує лише Проект Закону України «Про комерційну таємницю», а відсутність належного правового регулювання у цій сфері сприяє розвитку такого негативного явища як комерційне шпигунство, ускладнює, а інколи взагалі унеможливлює юридичним особам належним чином захистити свої технології.

До інших немайнових прав юридичних осіб можна віднести фірмове найменування, товарний знак, виробничу марку, хоча окремі науковці наполягають на майновому характері цих прав [9, с. 326 – 327; 6, с. 148–149]. У цивільному законодавстві України немає безпосередньої вказівки на немайновий характер зазначених правових категорій, проте у Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди» від 31 березня 1995 року № 4 знаходимо саме таку їхню характеристику.

Іншим надзвичайно важливим правом юридичних осіб виступає право на відшкодування моральної шкоди. Слід одразу зазначити, що питання, пов'язані із відшкодуванням моральної шкоди юридичним особам, є надзвичайно дискусійними. Цивільно-правова доктрина характеризується різними поглядами на дану проблему від повного заперечення можливості відшкодування моральної шкоди юридичним особам до визнання за ними такого права, проте тільки у випадку посягання на їхню ділову репутацію. Особливу критику можна простежити у працях російських цивілістів. Так, А. П. Сергєєв і Ю. К. Толстой зазначають: «чаша терезів схиляється на користь того, що моральна шкода юридичній особі, виходячи із самої категорії моральної шкоди, як заподіяння фізичних та моральних страждань, заподіяна не може бути. У тих випадках, коли діловій репутації юридичної особи заподіяна шкода розповсюдженням будь-яких ганебних відомостей, вона може вимагати відшкодування заподіяних їй збитків, у тому числі у вигляді упущеної вигоди» [10, с. 311].

До наведених поглядів близькою є [illegible] російський законодавець, котрий передбачає можливість [illegible] моральної шкоди юридичній особі лише у випадку захисту ділової репутації (ч. 7 ст.152 ЦК РФ). Водночас О. М. Ерделевський переконаний, що правило про компенсацію моральної шкоди, передбачене ч. 7 ст. 152 ЦК РФ, слід застосовувати, зважаючи на правову природу юридичної особи. Автор зауважує, що суди загальної юрисдикції РФ випадково задовольняють вимоги юридичних осіб про спростування відомостей, що не відповідають дійсності, котрі посягають на їх ділову репутацію, і про відшкодування збитків, але відмовляють в задоволенні вимог про компенсацію моральної шкоди, оскільки юридична особа є штучна правова конструкція, не може довести факт нанесення фізичних чи моральних страждань [11, с.106].

На відміну від російського український законодавець не ставить під сумнів право юридичної особи на компенсацію моральної шкоди. У ч. 2 ст. 23 ЦК України прямо передбачено, що моральна шкода юридичної особи полягає в принесенні її ділової репутації. У зазначеній вище постанові визначено, що під немайновою шкодою, заподіяною юридичній особі, слід розуміти втрати немайнового характеру, що настали у зв'язку із приниженням її ділової репутації, посяганням на фірмове найменування, товарний знак, виробничу марку, розголошенням комерційної таємниці, а також вчиненням дій, спрямованих на зниження престижу чи підрив довіри до її діяльності.

Більше того, сьогодні йдеться про право юридичної особи на відшкодування моральної шкоди, завданої незаконними діями органів державної влади і місцевого самоврядування за відсутності їх вини.

Показово, що практика Європейського Суду з прав людини стоїть на позиціях щодо доцільності компенсації моральної шкоди юридичним особам.

Так, рішенням у справі «Українська Прес-Група проти України» від 29.03.2005 р. стало рішенням, яким за порушення права на свободу поглядів на користь юридичної особи як компенсацію саме моральної шкоди стягнуто 33 000 євро. При цьому до уваги взято аргументацію позивача, що внаслідок винесення рішення національними судами редакторський склад видання і журналісти були піддані тиску та цензурі і не могли вільно висловлювати свої погляди стосовно головних соціальних і політичних подій, які сталися в країні. Відповідно, газета втратила свою гостроту та глибокі аналітичні погляди. І наслідок, тираж газети зменшився, кілька провідних журналістів і працівників залишили газету. Крім того, винесення судами таких рішень означало, що заявник опублікував неправдиву інформацію, а це негативно позначилося на його репутації як ЗМІ [12].

Таким чином, можна дійти висновку, що обсяг цивільних прав та обов'язків юридичної особи визначається її правовою природою та видом правоздатності. Правосуб'єктність останньої носить приватноправовий характер, у зміст якої входить не тільки широкий спектр майнових, а й особистих немайнових прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Семеусов В. А.* Учение о специальной правоспособности юридических лиц (предприятий) / Семеусов А. В. // Проблемы правотворчества и совершенствования законодательства. – Иркутск, 19

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

...В. С. Па...ми договірної правосуб'єктності юридичних ...В. С. ...раво України. – 2004. – № 10. – С. 101–105.

3. *Эрделевский А.* Защита деловой репутации / А. Эрделевский // Закон. – 1998. – № 11, 12.

4. *Науково-практичний* коментар Цивільного кодексу України / За ред. В. М. Коссака. – К.: Істина, 2004. – 976 с.

5. *Інформаційний* лист Вищого господарського суду України від 28 березня 2007 року № 01-8/184 «Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.arbitr.gov.ua.

6. *Козлова Н. В.* Правосубъектность юридического лица по российскому гражданскому праву: Дис. … докт. юрид. наук: 12.00.03 / Козлова Наталья Владимировна. – М., 2004. – 735 с.

7. *Відшкодування* матеріальної та моральної шкоди / Упорядн.: В.С.Ковальський, Л. П. Ляшко. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 384 с.

8. *Лопатин В. Н.* Правовая охрана и защита ...мерческой тайны / В. Н. Лопатин // Законодательство. – 1998. – №11. ...78–82.

9. *Амирханова И. В.* Фирменные наименования как ... индивидуализации деятельности субъектов в предпринимательской сфере / И. В. Амирханова // Цивилистические записки. Межвуз. Сборник научных трудов. – М., 2001.

10. *Гражданское* право: Учебник: изд. 3-е, перераб. и доп. – В 2-х ч. / Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. – М.: Проспект, 1998. – Ч. 1. – 632 с.

11. *Эрделевский А .М.* О компенсации морального вреда юридическим лицам / А. М. Эрделевский // Хозяйство и право. – 1996. – № 11. – С. 104–108

12. *Рішення* Європейського Суду з прав людини у справі «Українська Прес-Група» проти України» (Заява № 72713/01) від 29 березня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nau.ua.

An article is devoted to the theoretical legal analyses of such legal category, as the content of the civil right capacity of legal person. On the analyses norms of the civil code of Ukraine, the author proved, that the civil right capacity of legal person has private legal character, including property and personal unproperty rights.

В статье исследуются теоретико-правовые проблемы, связанные с определением содержания гражданской правосубъектности юридического лица. На основании анализа норм современного гражданского законодательства автор статьи приходит к выводу, что гражданская правосубъектность юридического лица носит частноправовой характер, содержание которой составляет широкий спектр не только имущественных, но и личных неимущественных прав.

РЕГУЛЮВАННЯ АГЕНТСЬКИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ Й МОЛДОВІ

Проценко В. В.,

молодший науковий співробітник
відділу проблем приватного права
НДІ приватного права і підприємництва АПрН України

У статті аналізується цивільно-правова складова відносин агентування та договору, що його опосередковує – агентського договору. Теоретично обґрунтована належність останнього до інституту торгового представництва та посередництва шляхом порівняння правових норм, що регулюють вказані відносини в законодавствах України та Республіки Молдова.

Ключові слова: агентування, агентський договір, торгове (комерційне) представництво, торгове посередництво, надання послуг, законодавство України, законодавство Республіки Молдова, порівняльно-правовий аналіз.

Будь-який торговий оборот вимагає залучення помічників, які б допомагали виробнику товарів здійснювати їх реалізацію. Відносини між зазначеними суб'єктами торгового обороту в різних країнах регулюються по-різному. Так, в Україні вони регулюються інститутами торгового представництва, посередництва та надання послуг (доручення, комісії та агентських відносин), а в Республіці Молдова – інститутами торгового посередництва та представництва (доручення, комісії та комерційного агентування).

При цьому слід зазначити, що, на нашу думку, в законодавстві України допущено помилку щодо підпорядкування відносин агентування цивільно-правовому інституту надання послуг. Як зазначають К. Цвайгерт та Х. Кетц: «Виявлення особливостей правового регулювання того чи іншого правового феномена ґрунтується на застосуванні порівняльного методу при вивченні права як об'єкта інтелектуальної діяльності» [1, с.12]. Беручи до уваги, що право України і Молдови входить до континентальної системи права, порівняння того чи іншого правового інституту на макрорівні повинно виявляти більшу подібність, ніж розбіжність.

Однак, незважаючи на схожість регулювання агентських відносин на макрорівні, водночас не можна не звернути увагу на певні розходження, що простежуються в стилі кодифікації, у визначенні ролі й місця агентського договору в законодавстві України і, відповідно, Республіки Молдова.

Дослідженнями, поряд із іншими, інститутів доручення, комісії та агентування займалися у своїх працях такі українські вчені: О. Дзера, А. Довгерт, А. Дрішлюк, В. Кисіль, Р. Колосов, В. Луць, О. Підопригора, Н. Саніахметова, І. Спасибо-Фатєєва, Є. Харитонов, Я. Шевченко, Р. Шишка та інші [2]. Щодо молдавських вчених, то над цим питанням працювали В. Ігнатьєв, А. Каленик, В. Трагіра, О. Халабуденко та ін [3].

Метою даного дослідження є намагання встановити зміст і мету цивільно-правової складової відносин агентування та договору, що його опосередковує – агентського договору, його належність до інституту торгового представництва та посередництва шляхом порівняння правових норм, що регулюють вказані відносини в законодавствах України та Республіки Молдова.

Сам факт включення агентування до corpus juris національного права України і Республіки Молдова однозначно свідчить про схожість відправних засад, якими керувалися законодавці щодо принципової необхідності врегулювання вказаних відносин нормами кодифікованих нормативно-правових актів.